

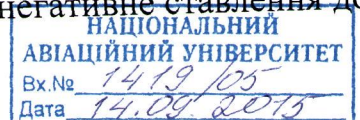
ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Ігоніна Руслана Владиславовича на дисертацію Горбалінського Володимира Володимировича «Судова помилка в адміністративному судочинстві», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Конституція України проголошує права і свободи людини і громадянина найвищою цінністю держави, визначаючи основні принципи побудови і функціонування системи органів правосуддя, покликаних забезпечувати захист і відновлення порушених прав. Право на судовий захист є конституційним правом людини (ст. 55 Конституції України), яке не може бути обмежене, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 64). Виходячи з цього, судові рішення за своєю суттю охороняє права, свободи та законні інтереси людини. Останні ж, відповідно до ст. 3 Конституції України, визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини визначено головним обов'язком держави.

Але у сучасних реаліях необхідно констатувати наявність дефектів у системі судочинства та судоустрою, природою яких є певні фактори об'єктивного та суб'єктивного характеру. Помилки у судовій діяльності зумовлені як існуючими складнощами з'ясування дійсних взаємовідносин осіб, які беруть участь у справі, так і складністю правозастосування. Щороку судова статистика свідчить про погіршення якості розглянутих справ місцевими адміністративними судами, у результаті чого судові рішення змінено або скасовано. Таким чином, кожне змінене або скасоване незаконне рішення є логічним (послідовним) результатом недосягнення правосуддям головної мети щодо захисту оспорюваних суб'єктивних прав і законних інтересів сторін. Більш того, саме суд у більшості випадків здійснює порушення матеріальних чи процесуальних прав заінтересованих осіб, приймаючи помилкові рішення.

Отже, оцінюючи діяльність конкретного суду через призму допущених істотних помилок, окремі суб'єкти та й суспільство мають негативне ставлення до

судової влади в цілому.

У зв'язку з цим надзвичайно важливим і актуальним є дослідження саме природи судової помилки в адміністративному судочинстві, чому і присвячено дисертацію В. В. Горбалінського.

Актуальність та наукова новизна дисертаційного дослідження підтверджується й тим, що воно відповідає Державній цільовій науково-технічній та соціальній програмі «Наука в університетах» на 2008-2017 рр., затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 1155, п. 3, 4 розд. «Проблеми формування національної правової системи України» Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених 24.09.2010 загальними зборами Національної академії правових наук України. Роботу виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи «Організаційно-правові засади правоохоронної діяльності у сфері оподаткування» (державний реєстраційний номер УкрНТІ 0105U000657), а також «Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування» (державний реєстраційний номер УкрНТІ 0112U001826).

Зазначене дослідження базується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Поряд з працями з адміністративного права та процесу В. В. Горбалінський широко використовує наукові розробки із загальної теорії держави і права, цивільного процесу та інших галузевих правових наук. Детальному аналізу було піддано законодавчі та інші нормативні акти України, які визначають процедури прийняття судових рішень в адміністративному судочинстві. Безсумнівною перевагою роботи є використання та аналіз великого обсягу нормативно-правових актів, загальнотеоретичних наукових праць українських та зарубіжних вчених, а також результатів низки статистичних матеріалів з розгляду судами справ адміністративної юрисдикції.

Робота, запропонована В. В. Горбалінським, характеризується системним підходом до предмета дослідження. Структура дисертації повністю відповідає меті і завданням дослідження, що дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором.

Глибина та достовірність результатів дисертаційного дослідження базуються на досконалому володінні автором методами наукового пошуку. Теоретико-методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких обумовлено системним підходом, що дало можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

В дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в тому, що на основі аналізу чинного законодавства України та відповідних підзаконних нормативно-правових актів, узагальнення судової практики з'ясовується сутність судової помилки, здійснюється систематизація помилок, виділяються причини їх виникнення, визначаються способи усунення судових помилок, обґрунтовуються нові наукові положення і пропозиції щодо вдосконалення законодавства в розглядуваній сфері суспільних відносин.

До числа найвагоміших результатів дисертаційного дослідження можна, зокрема, віднести:

– окреслено два відносно самостійні напрями розвитку поняття «судова помилка», в тому числі, і щодо адміністративного судочинства: а) розвиток у світі, зокрема у таких країнах Західної Європи, як Франція та Німеччина; б) розвиток на території України (с. 13–27);

– визначення ознак та значення судової помилки в адміністративному судочинстві. До ознак судової помилки в адміністративному судочинстві віднесено: 1) допускається судом (суддею, колегією суддів) або іншим учасником процесу у разі відсутності виправлення відповідного діяння судом; 2) полягає у відхиленні від встановленого процесуального порядку, або неправильній реалізації норм матеріального законодавства, або інших порушеннях, допущених внаслідок ненавмисних дій; 3) є негативним результатом діяльності її суб'єкта, внаслідок якого не досягається або створюються перешкоди у досягненні мети процесуального порядку вирішення конкретної справи адміністративної юрисдикції (с. 39–45);

– запропоновано, з метою єдиної правозастосовної практики в судовому процесі розглядати категорію «судова помилка» як негативний результат діяльності адміністративного суду або іншого учасника розгляду справи, який полягає у відхиленні від встановленого процесуального порядку, або неправильному застосуванні норм матеріального законодавства, або іншому допущеному порушенні, яке ускладнює або унеможлиблює досягнення мети процесуального порядку вирішення конкретної справи адміністративної юрисдикції (с. 45–46);

– встановлено доцільність класифікації судових помилок в адміністративному судочинстві за такими критеріями, як: 1) суб'єкт судової помилки; 2) процесуальні наслідки її допущення (с. 52–70);

– визначено чинники, які впливають на наявність особливостей судової помилки в адміністративному судочинстві: 1) специфіка самого спору, що є предметом адміністративного судочинства, а саме, що однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень; 2) значна розпорошеність норм адміністративного матеріального законодавства не тільки по законах, але й по підзаконних нормативних актах, що ускладнює їх застосування (с. 73);

– наголошено на недосконалості норм, які застосовуються адміністративними судами під час відправлення правосуддя – як норм адміністративного процесуального, так і норм адміністративного матеріального законодавства, причому в обох цих сферах мають місце як прогалини, так і колізії, що значною мірою сприяє виникненню судових помилок (с. 94);

– обґрунтовано, що важливою причиною помилок у тлумаченні адміністративними судами норм адміністративного законодавства є недотримання в окремих випадках основних теоретичних засад тлумачення, зокрема – принципів тлумачення, неправильне застосування способів (методів) такого тлумачення (с. 97–115);

– визначено фактори, що впливають на підготовку судді адміністративного суду та здійснено їх систематизацію за критерієм характеру впливу. Особливу увагу приділено таким специфічним факторам щодо підготовки суддів

адміністративних судів, як: 1) врахування особливостей окремих категорій осіб – кандидатів на посаду судді; 2) нормативне забезпечення спеціалізації підготовки (с. 120–138);

– досліджено перегляд судових рішень апеляційним судом, як універсального способу усунення судових помилок, адже в такий спосіб можуть бути виправлені будь-які помилки суду першої інстанції, в тому числі і помилки щодо вирішення спору по суті, на відміну від усунення судом першої інстанції власних помилок, яке може мати місце тільки у випадках, передбачених законом (с. 151–158).

– розглянуто перегляд судових рішень у касаційному порядку, як спосіб усунення судових помилок, що характеризується, передусім, більш вузькою спрямованістю, аніж перегляд в апеляційному порядку, оскільки має вищий професійний рівень розгляду справ, що дозволяє усувати помилки, допущені як в судах першої, так і апеляційної інстанції (с. 159–163);

– обґрунтовано, що перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами не слід вважати способом усунення судових помилок (с. 168);

– виокремлено заходи, які спрямовані на удосконалення процедури прийняття, виконання та перегляду судового рішення в адміністративному судочинстві шляхом внесення змін і доповнень до КАС України: 1) розширення повноважень суду першої інстанції щодо перегляду винесених ним судових рішень; 2) усунення прогалин щодо врегулювання повноважень судів вищих інстанцій щодо ухвалення додаткового рішення у справі, роз'яснення судового рішення, виправлення опісок і очевидних арифметичних помилок у судовому рішенні; 3) вдосконалення процесуальної форми перегляду Верховним Судом України судових рішень Вищого адміністративного суду України у справах, передбачених ст. 171-1 КАС України; 4) уточнення правового статусу Вищого адміністративного суду України при вирішенні окремих категорій адміністративних справ.

Слід зазначити, що у роботі містяться й інші слушні узагальнення та пропозиції.

Результати проведеного дослідження є доказом того, що дисертанту властиві здібності до самостійних наукових пошуків, до плідного аналізу складних теоретико-правових процесів і явищ, вміння раціонально відбирати, кваліфіковано узагальнювати та аналізувати різнобічні джерела, формулювати на цій підставі практичні висновки та рекомендації.

Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок здобувача в юридичну науку. Вдалих і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики діяльності адміністративних судів, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчить про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Значення одержаних результатів в теоретичній і практичній сферах в цілому обумовлюється тим, що сформульовані і обґрунтовані в дисертації висновки та пропозиції розширюють і поглиблюють існуючі знання про природу судової помилки в адміністративному судочинстві.

Визнаючи загалом високий теоретичний рівень роботи, її важливе практичне значення, слід відзначити, що це не виключає можливості критичного підходу до окремих позицій здобувача, що дозволяє висловити деякі міркування та зауваження.

1. Так, у підрозділі 1.2 дисертантом відстоюється позиція, що суб'єктом судової помилки є учасники адміністративного процесу, які можуть впливати на ухвалення судового рішення. Зазначена позиція, на нашу думку є дискусійною, оскільки їх помилки мають іншу правову характеристику, тягнуть інші наслідки і не можуть розглядатися як судові. У зв'язку з цим, потребує додаткового обґрунтування зазначена позиція дисертанта.

2. Дисертант визначаючи ознаки судової помилки в адміністративному судочинстві, поза увагою залишає таку ознаку, як не досягнення мети та завдання адміністративного судочинства. Потребує додаткового пояснення позиція дисертанта з цього приводу.

3. Дисертантом в підрозділі 1.3 наголошується, що систематизація судових помилок в адміністративному судочинстві цікава ще й тому, що опрацювання чітких підходів щодо сутності кожної групи судових помилок дозволить у перспективі визначитись із наявністю чи відсутністю підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Вважаємо, що дисертаційна робота тільки виграла, як би дисертант приділив увагу питанню дисциплінарної відповідальності суддів за судові помилки в адміністративному судочинстві.

4. У підрозділі 2.1 дисертантом робиться висновок щодо можливості умовного окреслення двох великих груп причин виникнення судових помилок – суб'єктивних та об'єктивних. Але, в той же час, дисертант оминає дослідження суб'єктивних причин виникнення судових помилок.

5. Цілком зрозуміло, що дисертаційна робота присвячена дослідженню судової помилки в адміністративному судочинстві. Натомість, враховуючи навіть це, уявляється, що дисертація дещо перевантажена детальним розглядом суто теоретичних питань.

Проте, на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження В. В. Горбалінського ці зауваження суттєво не впливають, оскільки вони переважно мають дискусійний характер. Положення та висновки, сформульовані в дисертації, мають значну теоретичну і практичну цінність, їх може бути використано для поліпшення правотворчої діяльності, удосконалення практичної діяльності суддів адміністративних судів щодо ухвалення судових рішень та у навчальному процесі можуть бути використані при викладанні студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративний процес України», «Адміністративне судочинство» та в правовому всеобучі.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено у п'яти статтях, з яких чотири опубліковано у фахових виданнях України, одна у іноземному науковому виданні, а також у двох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат

оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

ВИСНОВОК

В цілому можна зробити висновок, що дисертація «Судова помилка в адміністративному судочинстві» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права та процесу, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною корисністю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів відповідає вимогам п. п. 11-13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Горбалінський Володимир Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

професор кафедри

адміністративного та фінансового права

Національної академії прокуратури України

доктор юридичних наук, доцент

Р. В. Ігонін

Підпис *Ігоніна Р.В.*
Начальник загального відділу

“ ” 20 року

